

Prinos sređivanju filmskog nazivlja

(Enes Midžić: *Govor oko kamere: rječnik filmskog žargona, kolokvijalnih i stručnih izraza stranoga podrijetla*, Hrvatski filmski savez, Zagreb, 2006.)

Ova je knjiga pokušaj uglednoga filmskog snimatelja i redovitoga profesora zagrebačke Akademije dramskih umjetnosti Enesa Midžića da uvede red u filmsko nazivlje. U proslavu autor naglašava kako u hrvatskome jeziku filmsko nazivlje jedva da postoji te da se u hrvatskoj filmskoj praksi rabe brojni nazivi stranoga podrijetla, u svojemu izvornom ili iskrivljenom obliku. Ističe kako je filmsko nazivlje zaskočeno naglim uvođenjem i razvojem filma te prepušteno tehnologijskim i tržišnim odrednicama i utjecajima koji se nisu mogli nadzirati i kojima se nije moglo opirati. Pojedini su nazivi koji postoje u hrvatskome jeziku zanemareni, odbačeni, zaboravljeni, pa čak i nepoćudni, a određen je broj naziva, osim iz fotografije i opće tehnike, preuzet iz kazališnog nazivlja u istom, sličnom ili nepromijenjenom značenju.

Midžić upozorava na dugogodišnji nemar i inerciju prema hrvatskome filmskom nazivlju, pri čemu kao primjer navodi uporabu naziva *špica* za početni dio filmskoga djela koji je određen za naslovni prostor i obavijesti o protagonistima i stvarateljima filma,

iako za njega postoji moguća odrednica zaglavlje, najavnica, pa i naslovnica.

Nakon zahvale te relativno kratkoga ali jezgrovita proslova slijedi rječnik koji se sastoji od oko tisuću natuknica, mahom tuđica i posuđenica iz njemačkoga, francuskoga i engleskoga jezika, koje je autor nizao prema svojem sjećanju iz prakse. Rječnik je opremljen i s oko 250 fotografija, dijagrama, crteža i tablica.

Uvođenjem elektroničke i digitalne obradbe filma te razvojem nove filmske, scenske i rasvjetne tehnike, u rječnik je ušao određen broj naziva s elektroničkoga područja, područja videa i računalne tehnike (CD-ROM, čip, DVD, piksel). Uvršteni su i nazivi s područja kemije i fizike (uključujući i mjerne jedinice).

Veoma su zanimljivi terminologizirani nazivi iz općeg leksika (npr. *buba* u značenju 'minijaturnog mikrofona koji se štipaljkom lako postavlja i kamuflira na glumca u kadru', zatim *glava* u značenju 'panoramske, odnosno stativske glave te video ili tonske glave u magnetoskopu i magnetofonu' ili, pak, *roštilj* koji označuje 'sustav rešetaka od metalnih cijevi ili tračnica postavljenih ispod strova filmskog ili televizijskog studija na koji se vješaju rasvjetna tijela').

Autor je u rječnik uvrstio i neke kratice strukovnih udruga s područja filma:

AIC – *Associazione Italiana Autori della Fotografia Cinematografica*

ca ili engl. *Association of Italian Cinematographers* (Talijanska udruga filmskih snimatelja)

ASC – *American Society of Cinematographers* (Američka udruga filmskih snimatelja)

AMPAS – *Academy of Motion Picture Arts and Science* (Akademija filmske umjetnosti i znanosti)

ASIFA – *Association Internationale du Film d'Animation* (Međunarodna udruga animiranog filma) i dr.

U rječnik su također uvršteni i teško prevodivi tehnološki postupci, postupci s patentiranim nazivima, trgovačka imena i sl.

Rječnički se članak sastoji od natuknice otisnute debelim slovima, nakon koje u zagradama slijedi jezik izvornik, potom naziv iz stranoga jezika ako je riječ o prilagođenome liku te prijevod na hrvatski jezik. Nakon toga slijedi definicija, a ako riječ ima više značenja, ona se navode pod brojevima. Naznačeno je i ako je riječ o žargonizmu, kratici ili trgovačkom imenu. Na istoznačnice i na različite likove pisanja iste riječi upućuje kratica v. (vidi). Iz rječničkoga su članka izostavljene jezične odrednice (vrsta riječi, rod imenica, glagolski oblik i naglasak). Takva struktura rječničkoga članka nije sustavno provedena u čitavome rječniku pa pojedine natuknice sadržavaju samo neke od navedenih elemenata. Zapravo je riječ i o leksikografskoj i o leksikonskoj obradbi, što se najbolje vidi iz sljede-

ćih nekoliko primjera:

abažur (franc. *abat-jour* — štitnik, sjenilo, zasjenak)

1. Sjenilo svjetiljke

2. Otvor na krovu (prozor) ili refleksna ploha koji su omogućavali dotok ili zasjenjivanje svjetla u starijim fotografskim studijima. To je svjetlo rabljeno kako za fotografiranje tako i za povećavanje negativa (ekspozicija fotomaterijala).

glanc (žarg; njem. *Glanz* — sjaj)

1. Strana filmske i magnetske vrpce koja je nasuprotna strani s emulzijskim slojem. Prepoznatljiva je sjajnošću i time se razlikuje od mat strane s emulzijom.

2. Fotopapir visoka sjaja (*glanc* papir — mat papir).

Kodak Wratten (engl. trg. ime)

Sistematizacija filtara za kolor i crno-bijeli materijal tvrtke *Kodak (Kodak Wratten, KW)*. *Wratten* je zaštiteno trgovačko ime. Frederick Charles Luther Wratten (1840 – 1926), izumitelj i proizvođač fotografskog materijala, prvi u Engleskoj proizvodi pankromatske fotografske ploče. Najpoznatiji je po proizvodnji filtara za fotografiju. Tvrtka *Eastman Kodak* kupuje njegovu tvrtku 1912. i zadržava za filtre Wrattenovo ime.

standard

Fotogram 35 mm filma omjera 1,37 : 1 (v. akademijin okvir)

Velik se broj naziva prilagodio i udomaćio u hrvatskome jeziku pa se o mogućim zamjenama uglavnom više i ne razmišlja. Mnogi njemački nazivi toliko su udomaćeni, katkad i prilično iskrivljeni, da se pišu fonetski, a engleski se nazivi pišu uglavnom u izvornome obliku. S obzirom na vrstu leksičkoga posuđivanja u rječniku postoje:

1. neprilagođeni likovi stranih riječi: *art director, back light, bar-code, black balance, black wrap, boom, box office, camera car, cherry picker, close-up, crabbing, day for night, dutch angle, dutch head, dutch tilt, field, fisheye, flash forward, flashback, fotocandle, free run, free lancer, freeze frame, gaffer, gear head, glass shot, gray card, ground glass, handgriff, high key, high speed, interlock, jingle, kick light, kunstlicht, liquid gate, long pitch, long play, low key, medium key, off, outdoor, overlapping, overscan, over-shoulder, photoflood, remake, safety film, scheiner, short pitch, sidebar, snake bracket, story board, take five, trailer, travelling, trucking shot, video assist, white balance, wide screen, zoom in, zoom out* i dr.

2. prilagođeni likovi, odnosno posuđenice:

a) samo pravopisno prilagođene posuđenice: *abažur, ajnclbild, an fas/anfas, bandšpiler, bekstejdž, belichtungsmeser, blic, bum, cajtlupe, cajtrafer, cvajband, cvišnring, čeri picker, dubler, dunklzak, džek, fajšnrit,*

fasung, feler, filaž, filc, flah, fleš, flešing, gegnliht, glanc, grajfer, gumilinze, izolirband, kegl, krabing, kracer, lautšpreher, lejaut, liht, minjon, mišpult, motivzuher, paparaco, probirštift, retuš, rikvand, skript, slajd, spajder, šarf, šarfer, šaržer, šelak, šine, širm, šlagvort, šlajer, šnit, špiclihter, špihl, štender, šift, štih, štral, švenkhebl, tajlung, tajming, tejp, umker, unšarf, vajhcajhner, vajtvinkl, vizir, vufer, zuher i dr.

b) pravopisno i tvorbeno prilagođene posuđenice, tj. tuđice s dodatnim tvorbenim formantom: *ajnclbildanje, apšminkati, belihtanje, blajhanje, blendati, čip, dublirati, flimranje, foršpilati, izblendati, preblendati, softati, šarfati, šnirati, špicati, tiltati, ušnirati, vekslati, vinjetiranje* i dr.

Nakon rječnika slijedi bibliografija, kazalo pojmova, bilješka o autoru s pregledom stručnih članaka, knjiga i nagrada te sadržaj.

Midžićeva je knjiga, uz *Filmsku enciklopediju* Leksikografskoga zavoda „Miroslav Krleža“ objavljivanu od 1985. do 1990. godine, te priručnik Ivanke Forenbacher *Sekretar režije i filma* objavljene 1987. godine, svakako vrijedan doprinos boljemu razumijevanju operativnoga žargona filmskih i videosnimatelja. Kako je potpuno razumijevanje toga žargona nemoguće bez detaljnih opisa pojedinih procedura i postupaka, ova je knjiga istodobno svojevrstan enciklopedijski pojmovnik i praktičan priručnik

za snimatelje koji se tek počinju baviti ovom djelatnošću, dobar podsjetnik onima koji su u filmskom i televizijskom snimanju već dulje vrijeme, ali može poslužiti i kao udžbenik za upoznavanje tehnoloških jedinica u proizvodnji filma.

Enes Midžić pokušao je usustaviti filmsko nazivlje, a jezična analiza naziva i njihovih definicija mogla bi biti velik izazov za jezikoslovce, posebno kroatiste i terminologe.

Antun Halonja